

Megemlékezések

Georgius Agricola 1494–1555

A tudomány globalitásának köszönhetően a bányászati-kohászati történései is helyt kapnak életünkben. A ma meghatározónak ítélt bányászat rendszere, tevékenysége és tudományossága, köszönhetően a könyvnyomtatásnak is (1453), a német nyelvterületen teljessé vált ki. Az akkori „bányászat” kifejezés (Bergwerk, Bergbau, metallica stb.) nem fedti a mai „bányászat” fogalmát, mert az egyaránt jelentette a két főterületet, a bányászatot és kohászatot, ezen túl pedig a velük kapcsolatos sokféle tevékenységet. A „Bergwerk” szűkebb körű fogalom volt, elsősorban a nemesfém- és rézbányászatra terjedt ki. Egyéb ismert fémeket (ólom, ón, higany, antimon, bizmut, vas) csak annyiban tekintettek a „Bergwerk” tárgyának, amennyiben a nemesfémtermeléshez szükséges, ill. nélkülözhetetlen volt. A középkortól nevezetes közép-európai bányászat elméleti és gyakorlati eredményei ösztönzően befolyásolták más földrészek bányászatának alakulását is.

1. kép: Georgius Agricola (1494–1555)

A bányászati tudomány alakításában meghatározó szerepe volt Georgius Agricolának (1. kép). Halála 460. évfordulóján a bányászatot Európában sok helyt már csak történelmi emlékként, idézendő múltként tartjuk számon. Agricola személye azonban túlmutat a szűkebb bányászvilágon – az ember megismerési vágya, a jobb életet igénylő

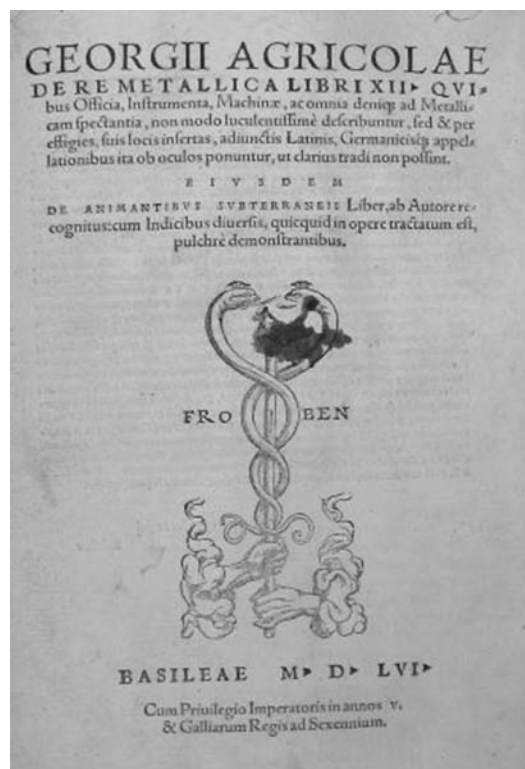
és a tudományokat felhasználó céltudatos ember mindig kívánt személyisége áll előttünk. A reneszánsz embere, a vallásháborúkkal megosztott európai világban békéért küzdő tudós, az európai bányászat meghatározó személyisége, legtöbbet idézett forrása, Georgius Agricola Georg Pauer néven 1494. március 24-én született Glauchauban, és Georgius Agricolaként távozott e világból (Chemnitz, 1555. november 21.)

Tanulmányait Chemnitzben kezdte, zwickaui középiskolában folytatta, ahol többek között tiltakozott a lélektelen tanítás és a megalázó fenytetés, a botbüntetés ellen. 1514-től a lipcsei egyetem hallgatója, filozófiát, görögöt és latint tanult. 1518-tól Zwickauban a görög nyelvet tanította – itt került szorosabb kapcsolatba a bányászatral. Az orvosi tudományokkal 1522-től Lipcsében, 1523-ban Bázelen ismerkedik, tanulmányait Bolognában folytatja, ahol 1524-ben avatták doktornak.

Kitartó szorgalommal gyűjti és dolgozza fel a fellelhető kéziratokat, 1524 őszén Velencében az ókori orvos-tudósok, köztük Hippokratész műveit készíti elő kiadásra. Velencében behatóan tanulmányozza a minero-

lógját, ismerkedik a festészettel, a fa- és rézmetszők munkájával. Beutazza a bányavidékeket – 1526-ban Karintiában a Villach melletti ólombányászatot tanulmányozta, majd az aranybányákat látogatta Raurisban. 1527-ben a cseh Érchegység ezüstbányászatának központjában, Joachimsthalban (Jachýmov) telepedett le. Bányarésztényes, orvosként és gyógyszerészként dolgozott. A bányászat iránti érdeklődését kezdetben bizalmatlanul fogadták, de kitűnt, hogy szakmai érdekből és a bányászat jobbítása céljából foglalkozik a bányászatral. Első bányászati munkáját „Bermannus – párbeszéd a bányászatról és kohászatról” címmel 1529-ben írta meg, ami Bázelen, 1530-ban jelent meg.

1531-ben visszatelepült Chemnitzbe. A zömében protestáns lakosú Chemnitznek katolikusként még ebben az esztendőben polgármestere lett. Bányarésztényesként tehető polgár, második házassága révén bekerült a város vezető patrícius családjai közé, a város leggazdagabb polgárainak egyike lett. Ezután életét már teljes egészében a tudománynak szentelte. Változatlan érdeklődéssel kutatta és rendszerezte a bányászatral összefüggő ismereteket, melyeket levelezéssel és személyes kapcsolatainak keresztül tovább bővített. Hatalmas ismeretanyagot gyűjtött össze, munkáiból kitűnik, milyen rendszerességgel dolgozta fel a szerteágazó ismereteket. Szemléletes ábrái nyomán másutt is hasonló technológiákat alkalmaztak, gépek, berendezések épül-

2. kép: De Re Metallica első kiadás 1556

hettek. Számos műve, pl. a bányajogról, a földrengésekről, vagy egyes bányászbetegségekről szóló értekezése befejezetlen maradt. Több munkája elkallódott, összesen 21 elveszett művéről tudunk.

Fő művét, a *De Re Metallica Libri XII* (12 könyv a bányásatról) (2. kép), kiadását hat évig készítette elő, többször is átírta. A könyv kiadásához a legjobb nyomdát és a rajzok elkészítéséhez a legjobb fametszőket választotta ki. Kiadását (1556) azonban nem érte meg, 1555. november 21-én elhunyt. A protestáns Chemnitz egyik leggazdagabb polgárát, aki 25 éven át alkotott, központi alakja volt a bányászati tudományoknak, többször volt polgármester, a lutheránusok holtában kitiltották a városból, megtagadták tőle a sírhelyet. Holttestét barátja, *Julius Pflug* segítségével a Chemnitztól 60 kilométerre, az Elster partján fekvő Zeitz város fogadta be és temették el a zeitzi Szent Péter és Pál dómban 1555 november 25-én. Szülővárosában több intézmény viseli nevét, emlékmű őrzi tiszteletét (3. kép).

3. kép: Agricola emlékmű Glauchauban

Agricola annak idején a bányászatról minden elérhető forrás alapján alkotott máig érvényes képet. Könyveit számos nyelvre lefordították, a *De Re Metallica Libri XII* magyarul 1985-ben az OMBKE kiadásában jelent meg (4. kép). Művei még életében a magyar bányavárosok, hivatalok, magánszemélyek könyvtáraiban is megjelentek. Ez utóbbiak között elsőként említhetjük a Fuggerek magyarországi megbízottját, *Johann Dernschwamot* (1494–1568), akinek egykorú könyvjegyzéke 5 tételben Agricola 1546 és 1557 között megjelent 14 művét sorolja fel.

Agricolát, a mineralógust, bányászt, filozófust, gondolkodót, írókat kiterjedt és mély érdeklődése a reneszánsz kor páratlan emberévé avatta. Szinte mindenbe belekóstolt – legyen az építészet, várostervezés, bányászati igazgatás, szervezés, anatómiai stúdiumok, természettudományos vizsgálatok, műszaki találmányok –

4. kép: *De Re Metallica* magyar fordítás 1985

hogy csak ezeket említsük. Már korán elismerték kiemelkedő zsenijének teljes spektrumát, amikor egymás után kerültek kiadásra jegyzetfüzetei, rajzai és tanulmányai.

Georgius Agricola a reneszánsz embere, az európai művelődéstörténetnek az 1300-as évektől az 1500-as (Angliában az 1600-as) évekig terjedő korszakának és egyúttal az ebben a korban érvényes stílusjegyek összességének képviselője. A reneszánsz szó jelentése újjászületés, amikor a tudós a középkor alacsonyabb életminősége után az antikvitásban fölfedez egy gazdagabb, emberhez méltóbb kultúrát és embereszményt.

A legszebb reneszánsz embereszmény a polihisztor, az univerzális ember (Michelangelo, Leonardo). A korszak azonban kétarcú: a reneszánsz és a reformáció – a munka értékének elismerésével – létrehozta az újkori európai kultúra új tudásköréit és embertípusát, a szak tudományokat és a szakembereket, akik az egész helyett inkább csak a részt (partii) látják, tudásukat egy szűkebb körre fordítják. *Agricola* munkássága teremtett utat a bányászati tudástranszfer általános érvényesülésére, a részek egyre jobb kidolgozására, a minőségi tudásra jellemző átvihetőség és alkalmazhatóság korszakokon átívelő eredményességére.

Dr. Krisztián Béla

Kimagasló eredményt ért el az MVM Csoport

Rekord évet zárt az MVM Csoport 2015-ben, történetének eddigi legnagyobb, 1266,5 Mrd Ft árbevételét elérve. Ez az előző évnél 717,7 Mrd Ft-tal nagyobb – hangzott el az MVM Csoport 2016. május 25-ei évvértékelő sajtótájékoztatóján.

A cégcsoport a negyedik legnagyobb magyarországi társaságcsoport, 59 vállalatból áll, 8000 foglalkoztatottal. 16,7 TWh villamos energiát termelt, és összességében 120 Mrd Ft-ot fizetett be a költségvetésbe. Az MVM Csoport Közép-Európa 33. legnagyobb cége.

Dr. Horn János

Emlékezés Zsigmondy Bélára halálának 100. évfordulója alkalmából

Zsigmondy Béla a neves pesti ügyvédnek, Zsigmondy Pálnak a fia, 1848. március 7-én született Pesten. Középiskolai tanulmányait az evangélikus magyar-német gimnáziumban és a IV. kerületi főreáltanodában végezte. Ezt követően az Államvasutak Társaságának javító-műhelyében gyakornokoskodott, majd Zürichben, az Eidgenössische Technikumban a gépészeti és – nagybátyja, Zsigmondy Vilmos javaslatára – a geológiai szakosztálynak szorgalmas hallgatója volt. 1870-ben gépészmérnöki oklevéllel hazatérve, a M. Kir. Földtani Intézetnél gyakornok. 1872-ben Zsigmondy Vilmos bevonta őt a mélyfúrásai vállalkozásába, amit 1876-ban át is ruházott rá.

A 28 éves Zsigmondy Béla éppen abban az időben kezdte el mérnöki pályafutását, amikor a legnagyobb érdeklődés indult meg az artézi kutak iránt. Ekkor működési területét az Alföldre helyezte át.

1. kép: Zsigmondy Béla

Zsigmondy Béla (1. kép) a budapesti városligeti fúrás befejezési munkálataiban nagybátyja oldalán tevékenyen részt vett. Zsigmondy Vilmostal fennálló üzleti társas viszonya nagybátyjának 1888-ban bekövetkezett haláláig állt fenn, utána a mélyfúrásai vállalat egyedüli tulajdonosa lett.

2. a kép: A Hódmezővásárhely – 1. sz. artézi kút eredeti helyén (Halaváts Gyula felvétele)

Ő fúrta a legtöbb alföldi város vízellátásához szükséges artézi kutat, kezdve a hódmezővásárhelyi nyilvános használatra készített első artézi kúttal, mely munkával neve egycsapásra ismertté lett. Ezt követték a Szentesen, majd ismét Hódmezővásárhelyen, Szarvason, Püspökladányban (ez volt az első gázos artézi kút), Mezőtúron, Békéscsabán, Szegeden stb. mélyített sikeres kutak. Zsigmondy az általa készített kutakra felépítményként díszes kútfejeket is javasolt (2. a és 2. b kép).

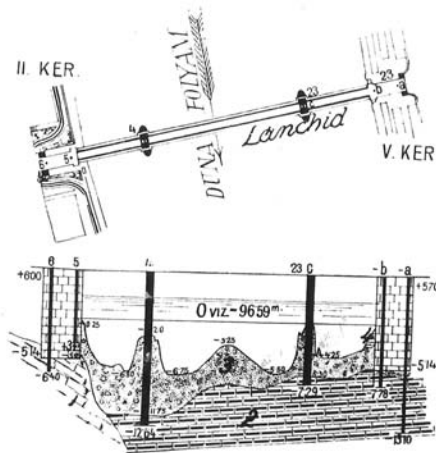

2. b kép: A hódmezővásárhelyi artézi kút új helyén

Zsigmondy Béla – nagybátyjától tanultak szerint – gondosan összeállította a felszínre került furadékaanyagot, és átadta feldolgozásra a Földtani Intézetnek, ahol a munkákat Halaváts Gyula bányamérnök geológus végezte el.

Külföldön is végzett kútúrásai munkákat (Ausztria, Moldávia, Olaszország). Az általa végzett fúrások száma: 414 db, 36028 m mélységgel. A kútúrásai munkákon kívül kémfúrást (talajmechanikai fúrást) 1098 helyen, 15368 m, míg szénkutató fúrást 52 helyen, 8830 m hosszban végzett.

Tevékenységi körét 1894-től a hídépítéssel bővítette, kiváló alkotásaival ezen a téren is érdemeket szerzett. A 3. kép a Lánchíd létesítéséhez végzett kémfúrások helyét és a geológiai keresztelvényt mutatja.

3. kép: A Lánchíd elhelyezéséhez végzett kémfúrások geológiai szelvénye

Szakmai munkálkodása mellett nem maradtak el társadalmi, közéleti szereplései sem. A Fúrótechnikusok Egyesülete vándorgyűléseinek szervezője, résztvevője, a Magyar Mérnök és Építész Egylet alelnöke, tiszteleti tagja, a Magánmérnökök Országos Szövetségének alapítójaként szerzett elvülhetetlen érdemeket.

100 évvel ezelőtt, 1916. június 12-én, pünkösdhétfő

hajnalán, életének 68. évében hunyt el. A budapesti Fiumei úti sírkert családi sírboltjában nyugszik.

Az OMBKE Történeti Bizottsága 2016. június 1-jén tartott ülésén, valamint a Kőolaj-, Földgáz- és Vízbányászati Szakosztály Vízfürési Helyi Szervezete 2016. június 15-ei előadó ülésén Csath Béla emlékezett meg jeles szakmai elődünkről.

Csath Béla

Egy feledésbe merült 1848-49-es bányakerületi igazgató

Szokmáry Samu bányamérnökről, a selmecebányai Bergakademie egykori hallgatójáról, aki az 1848-49-es szabadságharc idején és az utána következő években a nagybányai bányakerület igazgatója volt, a mai társadalom szinte már semmit sem tud.

Szokmáry Samu (1808–1883) bányamérnök, miniszteri tanácsos [4, 8], az I. Ferenc császár által 1816-ban honosított Vaskorona-rend lovagja [2] 1831-ben a selmecebányai Academia Montanistica v. Bergakademie-n (bányászati-kohászati akadémián) [3] szerzett mérnöki oklevelet. Utána királyi uradalmi hivatalnok volt Vajdahunyadon [6], majd 1841-ben az akkori megnevezések szerint bányamester (vezető bányamérnök) Erzsébetbányán [13]. Azonban miután *Hell János* udvari tanácsos, Szatmár s Máramaros megyék táblabírája és a kerületi bányászék elnöke nyugalomba vonult, 1847. március 31-től *Szokmáry Samu*t nevezték ki a nagybányai Inspectorant Oberamt (Bányászati Főfelügyelőség) vezetőjének. Hatáskörébe tartoztak az összes kerületi kincstári bányák, kohók, a pénzverde, a Számvevő Hivatal és a Bányatörvényszék – későbbi Bányakapitányság –, amely Békés, Belső-Szolnok, Bereg, Bihar, Csanád, Hajdu, Kővár vidéke, Kraszna, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa és Zaránd vármegyék bányakutatási tevékenységét irányította és ellenőrizte [2]. A Bányatörvényszék *Szokmáry* nagybányai tevékenysége idején teljesen átszerveződött [9].

Mint a nagybányai városi levéltár adataiból kiderült, *Szokmáry Samu*nak az 1848-49-es magyar szabadságharcban résztvevők támogatásában is jelentős szerepe volt. Vagyis, hogy a hadviseléshez szükséges pénzügyi, anyagi eszközök Bem tábornok seregének rendelkezésére álljanak, hogy kellő mennyiségű lőport, lőszert, fegyvereket gyártsanak, pénzt verjenek, és segítséget adjanak a nemzetőrök élelmezésében, szállításában. 1848. április 30-án főhadnagyi ranggal a nagybányai nemzetőrség tisztikarába, december 6-án pedig *Hell János* nyugalmazott főfelügyelővel Nagybánya város teljhatalmú választmányába is beválasztották [1]. A szabadságharc idején számos más problémát is meg kellett oldania. A nagybányai bányászati főfelügyelőnek 1848. szeptember 15-én kelt levelében *Eötvös Mihály*, Szatmár megye első alispánja például, azzal a kéréssel fordult *Szokmáry Samu*hoz, hogy 7 mázsa ágyúba való lőport és 30 mázsa önt küldjön. Szeptemberben Kohóvölgyön (Sztrimbulyon) két hatfontos vaságyút öntöttek,

de a próbálövés alatt az egyik ágyúcső elrepedt. Azonban miután *Szokmáry Samu* bánya-főfelügyelő figyelmeztette őket, hogy nem minden vas alkalmas ágyúöntésre, és az ágyúöntés irányítását Böhm János kereszt-hegyi bányagépész vette át, tovább folytatták a kísérletet. S 1849 tavaszán már a környező falvakból összegyűjtött harangokból rézágyúkat öntöttek. Szeptember 29-én pedig a nagybányai bányafelügyelőség, *Szokmáry* aláírásával már a Kohóvölgyön őrzött ágyúknak Nagybányára történő átszállításához a kormánybiztos engedélyt kérte. Egy korabeli tudósítás szerint: „*Nagybányán a szakértő nemzetőrök egy része golyók és kartácsok öntésével foglalkozik, a másik része pedig ágyúhoz szükséges szerkezeteket készít*”. Október 29-én *Katona Miklós*, a Szatmár vidéki hadsereg főparancsnoka pedig azzal a kéréssel fordult a nagybányai bányászati főfelügyelőséghez, hogy kéri *dr. Hericz Alajos* kincstári orvosnak a katonai kórházhoz történő áthelyezését, hogy átvegye annak igazgatását. Majd november 8-án *Stoll Károly*, a kapnikbányai zúzómű igazgatója arról küldött jelentést *Szokmáry*nak, hogy *gróf Teleki Sándor* kormánybiztos kinevezte őt Kapnikbánya és vidéke csend- és rendbiztosának. December 4-én a nagybányai kerületi főfelügyelőség, *Katona Miklós* őrnagy rendeletére, az ellenőrzése alatt található összes arany és ezüst rudakat Pestre, a készpénzt pedig Szatmárra menekítette [1]. Még azt is érdemes megemlíteni, hogy Nagybánya egykori bányakerületi igazgatója és selmecebányai főkamara-gróf özvegyének, született vásárosnaményi *Eötvös Kátának*, akinek három fia (László, Gábor és Sándor) az 1848-49-es szabadságharcban vett részt, 1849 februárjában a főfelügyelőség pénztárából havi 800 forint nyugdíjat utaltatott ki [12].

Mint ezekből a kiragadott példákban is látható, az 1848-49-es szabadságharc éveit számtalan megoldandó feladattal rótták *Szokmáry Samu*ra, amit a legjobb tudása szerint el is végzett. S miután az osztrák csapatok elfoglalták a várost, még az a feladat is rá hárult, hogy Karl Urbán tábornagyot, az osztrák hadúr elszállásolja, írta naplójában *Varga Pál*, a nagybányai minorita rend nyugalmazott lelkiatya [1]. Másoktól azt is megtudtuk, hogy *Hell János* udvari tanácsos, nyugalmazott kerületi főfelügyelő és *Szokmáry Samu* bányakerületi igazgató Urbánnal való tárgyalásainak köszönhetően menekült meg Nagybánya attól, hogy az 1849. augusztus 27-én bevonuló csapatok fosztogatásának áldozatául essen [11].

A szabadságharc utáni években Szakmáry Samu vezetése alatt modernizálták a nagybányavidéki kincstári bányák, zúzdák és kohók felszereléseit. A rójhaidai vasműnél 1849-52-ben új gépeket építettek be. Kapnikbányán 1851 és 1863 között a Kuenburg-aknát vízszivattyúval és új aknaszállító-géppel látták el. S miután 1854-ben kincstári kezelésbe vették a kereszthegyi bányákat, a bányaműveléshez Nagybányán robbanószert kezdtek el gyártani, és a fernezelyi kohónál modernizálták a felszereléseket. A kereszthegyi bányánál 1860-ban *Rittinger Péter* átépítette a zúzda belső berendezéseit. Szakmáry 1862-ben *Farbaky István*, *Pettkó János* bányamérnökkel és másokkal az erdészeti német-magyar műszótár szerkesztésében is részt vett [10]. 1864-ben a Morgó hegység alatt befejezték a Lőrinc-akna felé vivő, *Sváiczter Gáborról* elnevezett segédútját. A felsőbányai Teréz-aknába pedig 1863-64-ben új szállító berendezést terveztek és szereltek fel, s megépült a veresvízi Szalvátor-zúzda. 1867-ben Nagybányán elvégzik az első magyarországi robbantástechnikai kísérletet, s 1869-ben felépült a borzási zúzda, valamint a láposbányai bányát új gépekkel szerelték fel [9]. 1872-ben az osztrák rendszer szerint működő főkémlő-hivatalból létrehozták a vegyelemző-hivatalt, és 1876-ban *Buzetky Pál* pénzügyminiszteri tanácsos terve alapján létrehozták a nagybányai bányaszámvevőséget [5, 9]. 1879-ben a jobb szervezésnek és a termelés növekedésének köszönhetően, a nagybányai Bányai Igazgatóság keretében működő kincstári bányavállalatok által beváltott ércek értéke elérte a 923 315 forintot. Ezen belül a nemesfémek mennyisége 112,54 kg arany és 5622,36 kg ezüst volt [9].

Szakmáry Samu nagybányai bányakerületi igazgató 1880-ban vonult nyugalomba [7], s ebből az alkalomból az addig összegyűjtött ásványainak a legnagyobb és legszebb részét a Magyar Nemzeti Múzeumnak adományozta [5]. Ugyanabban az évben, a minisztertanács októberi javaslata szerinti Lipót-rend lovagkeresztje helyett decemberben a miniszteri tanácsosi címet adományozta neki [4]. Talán azért változtatták meg az eredeti javaslatot, mivel a tulajdonában lévő Vaskorona-rendet az István- és Lipót-renddel egyenértékűnek tartották.

Halála előtt egy évvel Szakmáry Samut a nagybányai ágostoni evangélikus egyház – amelynek tagja volt,

s melyre végrendeletében 1000 forintot hagyományozott – mint az egyház megbecsült tagját, 1882. febr. 18-án örökös tiszteletbeli felügyelővé választotta [7]. Az evangélikus egyháznak ez a szerénységéről oly híres tagja és tiszteletre méltó bölc s bányamérnök, aki a hazáját 1848-49-es szabadságharcban is igaz magyar emberhez méltóan szolgálta, 74 éves korában 1883. február 4-én hunyt el Kolozsváron [7, 8]. A nagybányai evangélikus egyház, példaképpül az utókor számára, érdemait jegyzőkönyvben örökítette meg [7].

Szakmáry Samunak, az egykori nagybányai bányakerületi igazgatónak emléke, az 1848-49-es szabadságharc támogatásában játszott jelentős szerepe és minden emberi érdemei ellenére, mára már annyira feledésbe merült, hogy talán még a bányászati szakemberek közül is kevesen tudják, hogy ki is volt ő. Ezzel az írással emlékének felélesztése volt a cél.

Réthy Károly

IRODALOM

- [1] *Balogh B.*: 1848–1849 Nagybányán. Kiadta a Teleki Társaság, Nagybánya, 2014.
- [2] *Guttmann O.*: Magyar Bánya-kalauz. Bécs, 1881.
- [3] Königlich Ungarische Berg- und Forst-Academie in Schemnitz (1771–1868).
- [4] Minisztertanács jegyzőkönyv 1880. 12. 20. 53. ülés, 21. pont.
- [5] Nagybánya és Vidéke 1880. nov. 9. (45. sz.).
- [6] *Nagy Iván*: Magyarország családjai címekekkel és nemzedékrendi táblákkal (10 köt.). Ráth Mór, Pest, 1863.
- [7] *Révész J.*: A nagybányai ág evangélikus egyház története. Nagybánya, 1905.
- [8] Vasárnapi Újság 1883. február 4.
- [9] *Woditska I.*: A nagybányai m. kir. bányai igazgatósági kerület monográfiája. Nagybánya, 1896.
- [10] Még egy szó az erdészeti magyar műszótár ügyében. Erdészeti Lapok, Selmec, 1962.
- [11] *Vézéry Ö.*: A lengyel menekült (1-3. rész). www.kosakaroly.hu
- [12] A Nagybányai Bányakerületi Főfelügyelőség Főpénztári Hivatalának pótlólagos jelentése az általa fizetett nyugdíjakról. Nagybánya, 1849. március 6.
- [13] Ecclesiasticae Et seculares Regni Hungariae Dignitates, Ac Honorum 1841.

Rövid életű szaklapjaink: „A bánya” és a „Jó szerencsét!”

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (továbbiakban OMBKE) Történelmi Bizottságának 2009. december 2-ai ülésén Tóth Álmos geológus „Feledett bányászati szaklapok” címmel tartott előadásában a legújabb korban elsőként adott hírt a fent említett két folyóiratról, részletesebben „A bánya” szaklapról.

Előadásában (mely írásban is megjelent „A bánya, 1908-1919. Egy hajdani bányászati szaklap emlékére” címmel [1]) elmondta, hogy mindkét lap megtalálható a Magyar Állami Földtani és Geofizikai Intézet Könyvtárá-

ban. (Amikor 2013-ban az egbelli (ma Gbely, Szlovákia) kőolajmező történetének megírásával foglalkoztam, átnéztem mindkét folyóiratot, és „A bánya” lapban nagyon sok adatot találtam a kutatott témával kapcsolatban.)

A szaktársadalom kevésbé ismerte a lapot, még a témát alaposan ismerő Zsámboki László által szerkesztett – 1992-ben Miskolcon megjelent – „Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület évszázados fennállásának Emlékkönyve 1892–1992” c. kiadvány irodalomjegyzékében sem található utalás a lapra.

Az alábbiakban igyekszem röviden bemutatni a két szaklapot.

„A bányá”

A Bányászati és Kohászati Lapok (továbbiakban BKL) után 40 évvel megjelenő szaklapról dr. Izsó István így ír [2]: „Vécsey István szerkesztésében Budapesten 1908. január 26-án megjelent „A bányá” című bányászati, ipari, kereskedelmi, pénzügyi hetilap, mely 12 évfolyamot élt meg, utolsó számát 1919. március 9-én adták ki.” A megjelenésekor a BKL nem tett említést a lapról, csak az 1909. március 15-i számában méltatta szerepét Andreich János kir. főtanácsos.

A lap különböző évfolyamainak fejléceiről nyomon követhető a lapot készítő meghatározó személyek nevei, a főszerkesztő Vécsey Istvántól kezdve Bischitz Bélán, Aradi Viktoron, Csorbits Lászlón keresztül az 1918. december 22-től tevékenykedő Bányai Béla szerkesztőig. (Érdekes, hogy Bányai háromféleképpen írja a nevét különböző lapszámokban.) Tíz év alatt a szerkesztőség és a kiadóhivatal a kezdeti Dalszínház utca 8-ból négyszer változtatta székhelyét: Kender utca 6., Abonyi utca 11. (itt már telefonja – 108 00 számon – is volt a szerkesztőségnek), majd Molnár utca 33.

A lap heti bontásban az alábbi – általában állandó helyen található – fejezetekre tagozódott: cikkek; rovatok; hírek (bányászati hírek, külföldi hírek); tudnivalók; irodalom; szerkesztői üzenetek; hivatalos rész; hirdetések. Az év utolsó kettős (51–52.) számában a következő felosztásban adott átfogó képet a lap az év eseményeiről: cikkek; műszaki közlemények; hírek.

A lap szerkezete

A cikkek, vezércikkek az első és a második oldalon jelentkeztek, rövidebb, hosszabb terjedelemben, a szerzők megadásával. Ezek közül kiemelkednek a bányászattal kapcsolatos írások: szén- és fémbányászat, aranyosás, aszfalt, opál, alumínium és olaj témájú, földtani kutatásokat ismertető cikkek, de találkozunk a vaskartellről, az új bányá-monopóliumról, nemzetközi bányamunkás kongresszusról szóló híradásokkal is. Előfordult, hogy ugyanazon témában több vezércikk is született (pl. Posewitz Tivadar tollából a magyar petróleummal kapcsolatosan).

A különböző rovatok sokszínű tájékoztatásában rendszeresen szerepelt a selmebányai főiskola, 1908-tól a Budapestre történő áthelyezésének kérdése, a főiskolai épületek fejlesztése, a főiskola életével kapcsolatos cik-

kek, a tantestületről, az oktatókról, a tanrendről, a hallgatókról szóló híradások. Az olvasók értesülhettek a „Bányaakadémikusok sztrájkjáról”, a főiskolai tanárok kinevezéséről, kitüntetésekről, elhunytakról, a különböző tanulmányutakról, a meghirdetett tavaszi és őszi államvizsgákról, azok eredményeiről. Az egyéb események címszó alatt szerepeltek pl. a Borbála-napi megemlékezések, a jeles bányász elődök szobrainak (Kerpely Antal, Zsigmondy Vilmos, Péch Antal és Litschauer Lajos) leleplezése, a megjelent szakkönyvek ismertetése.

Rendszeresen tájékoztatott a lap az OMBKE eseményeiről: a vezetőségi ülésekről, közgyűlésekről, a Magyarhoni Földtani Társulat munkájáról, valamint a M. Kir. Földtani Intézet tevékenységéről is.

Foglalkozott „A bányá” a vízügyi, hidrológiai kérdésekkel is: új artézi kutakkal, a borszéki ásványvízzel, de tájékoztatást adott pl. a budai Várhegy alagút hidrogeológiai viszonyairól is. A bányaművek bemutatása mellett felvetette egy országos bányászati és kohászati múzeum létesítésének gondolatát is Vajdahunyadon.

A Hírek közül a hazai bányászati hírek szerepeltek az élen, a kimondottan szakmai kérdéseken túl (pl. kincstári szénkutatások, különféle geológiai felvételek, bányakatasztrófák, bányászati találmányok) személyi eseményekről (kitüntetések, kinevezések, címadományozás, doktorráavatás, elhunytakról való megemlékezések) is tájékoztattak. Itt jelentek meg a pénzügyi, ipari, kereskedelmi hírek, szabadalmak, valamint a bányajogról szóló kérdések ismertetései is.

A Külföldi hírek bőszeges tájékoztatást adtak Európa, valamint a világ szén-, érc- és petróleumbányászatáról, termeléséről, és a kohászati problémákkal kapcsolatos eseményekről.

A Tudnivalók rovatban pl. a különböző közgyűlések idejéről, helyéről, körrendeletekről, határozatokról lehetett olvasni.

Az Irodalom fejezetben folyamatosan tájékoztatott a lap mind a hazai, mind a külföldi szakemberek által megjelentetett művekről.

A Hirdetések közül meg kell említeni a hivatalos hirdetéseket, az álláskeresők hirdetéseit. A lapok utolsó 4-5 oldalán voltak az ún. ipari, kereskedelmi hirdetések, melyek kevésbé szöveges, mint inkább rajzos hirdetések voltak, zömmel a bányászattal foglalkozó külföldi cégek hirdetéseként.

„Jó szerencsét”

Selmebányán Litschauer Lajos alapításában, szerkesztésében és kiadásában 1907. október 6-án megjelent a „Jó szerencsét” című társadalmi, műszaki bányász heti szaklap I. évfolyamának első száma. „A bányá” című szaklap (1908. I. évf. 2. sz. p. 9.) így írt a lapról: „Jó szerencsét” a címe a Litschauer Lajos akadémiai tanár által kitűnően szerkesztett bányászati és kohászati hetilapnak. A rendkívül tartalmas és igazán kiváló, szakszerű szerkesztés mutatja, hogy a lap szerkesztője igazi tapasztalatú és éles látású szakember.” Litschauer Lajos a lap első számának vezércikkében többek között

TÁRSADALMI, MŰSZAKI, Bányászati és Kohászati HETI SZAKLAP.

SZERKESZTI és KIADJA:

LITSCHAUER LAJOS

kir. főmérnök, a selmecbányai m. kir. bányaiskola ügyvezető szaktanára.

TÁRSADALMI, MŰSZAKI, Bányászati és Kohászati HETI SZAKLAP.

SZERKESZTI:

LITSCHAUER LAJOS

kir. főmérnök, a selmecbányai m. kir. bányaiskola ügyvezető szaktanára.

JÓ SZERENCSE

MŰSZAKI, Bányászati és Kohászati HETI SZAKLAP.

III. évfolyam.

1. szám.

1909. október 3.

Szerkeszti:
LITSCHAUER LAJOS
kir. bányatanácsos.Szerkesztőség és Telefon:
o. kiadóhivatal: Szerk.: 4.
Selmeczbánya Kiadóhiv.: 5.
Nyomda: 29.Megjelenik minden vasárnap.
Előfizetési ára: egy évre 12 K.Az előfizetés megkönnyítésére havi 1 K.
rézlehetetis elfogadjunk. A megrendelésre
vámhatkozó aláírások egy évre kötelezők.

TARTALOM: A földkéreg ásvány
kincsei és azok ér-
téke. — A „Felsőszilvái vasútfelszerelő r-
t.” bányászata Rosztokán. — Tudomány-
gyakorlat. Magnetikus előkészítés Montepo-
niban. — Szemle. Bányaművelés. — Vaskohászat.
— Fémkohászat. — Gépészet. — Műhelygyakorlat. —
Építész. — Elektrotechnika. — Technológia.
— Közgazdaság. Közgazdasági hírek. — Mérés.
— Pénz hírek. — Szociális hírek. — Hír-
adatok. — Bányászati hírek. — Bányabiztonsági
ügyek. — Társadalmi hírek. — Vegyes hírek. —
Hírek a külföldről. — Munkásügyek. — Közlekedés.
Szakoktatás. — Irodalom. — Könyvismertetés.
— Lapsszámok.

így írt: „...a Bányászati és Kohászati Lapok mellé helyet kérek szerény kis folyóiratom számára, szakunk hazai irodalmában” továbbá, hogy „...a „Jó szerencsét” igaz barátja, tanácsadója, tanítómestere legyen a magyar bányász és kohász alისტeknek, akiket szívből üdvözlök.” A rövid életű szaklap mindössze három évet élt meg, utolsó száma IV. évfolyamként 1910. december 30-án jelent meg. A lap néhány címoldali fejléce fentebb látható.

A lap az alábbi sorrendben tárgyalta az eseményeket

Vezető- vagy vezető cikkben általános szakmai témákról lehetett olvasni, pl. bányászatunk fejlődése, bányász szakiskolák szervezése, magyar petróleum, hazai bányavállalatok ismertetése stb.

A *Tudománygyakorlat* összefoglaló témakör első fejezete a „Szemle” volt, témái: bányaművelés, vaskohászat, fémkohászat, kőszén- és ércelőkészítés, gépészet, műhelygyakorlatok, építész, elektrotechnika, technológia, bánya- és földmérés, kémia. A „közgazdasági tárca” a közgazdaság híreivel, kartell-kérdésekkel, versenytárgyalásokkal, piaci kérdésekkel foglalkozott.

A *Hírek* rovat szakmai, személyi és általános részre oszlott. A szakmai részben a szénbányászat hírei mellett megjelentek az olajjal (petróleum) és gázzal kapcsolatos híradásokon kívül az artézi kutakkal, termálvizekkel és fürdővel kapcsolatos értesítések is. A személyi hírek rovata gazdagon tudósított életrajzokról, kinevezésekről, kitüntetésekéről, nekrológokról, megemlékezésekről.

ről, áthelyezésekről, álláskeresésekről és állásközvetítésekéről, lakásváltoztatásról. Az általános hírek alatt e rovat tájékoztatott a közép- és felsőfokú szakiskoláról, szakoktatásról, a selmeci főiskola őszi és tavaszi államvizsgáiról. Ezek mellett rendszeresen tájékoztatott a lap az OMBKE, a Magyarhoni Földtani Társulat (MFT) és a Magyar Mérnök és Építész Egylet (MMÉE) híreiről (választmányi ülések, közgyűlések stb.) és külföldi eseményekről is.

A *Híradások* rovat tájékoztatott a bányaegyesületi, bányahatósági ügyekről, a munkásmozgalmak híreiről, a társadalmi egyesületek (OMBKE, MFT, MMÉE) gyűléseinek meghívóiról, a bányabalesetekről, szerencsétlenségekről, a különböző bányavállalatoknál történt közlekedés-változásokról, pl. szárnyvasutak, iparvágányok, bányavasutak építése. Ugyancsak ezen rovat tájékoztatott a különféle szakoktatásokról.

Az *irodalmi részben* az itthon megjelent számos szakkönyvön kívül ismertetést adott a rovat sok külföldön megjelent szakkönyvről.

A *Szerkesztő postája* levelező rovatban az olvasók által feltett kérdésekre adott válaszokon kívül számos hasznos tudnivalóról tájékozódhatott az olvasó.

A lap a szövegekkel kapcsolatosan sok-sok fényképet és ábrát is közölt.

Az 1909. október 3-i számmal kezdődően a III. évfolyam fejlécének megváltoztatása (2. kép) mellett Litschauer Lajos szerkesztő a lap szerkezetét egyszerűsítette: Tudománygyakorlat; Szemle (bányaművelő, gépészet, műhelygyakorlat, építész, vegyes); Közgazdaság (közgyűlések, mérlegek, versenytárgyalások, piacok); Hírek és irodalom. Ebben a felállásban jelent meg a lap 1910. december 30-ig, amikor is a 13. számmal a „Jó szerencsét” megszűnt.

Csath Béla

IRODALOM

[1] Bányászattörténeti Közlemények XI. 1. szám pp. 46-63.

[2] A magyar bányászat évezredes története, V. kötet A magyar bányászat kronológiája 1000–2000 pp. 163.